

Установа адукацыі  
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна»

## **ДЗЯСЯТЫЯ КАЛЕСНІКАЎСКІЯ ЧЫТАННІ**

Зборнік матэрыялаў  
Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі

Брэст, 18 кастрычніка 2018 года

*Пад агульнай рэдакцыяй  
кандыдата філалагічных навук, дацэнта  
**Л. В. Леванічэвіч***

Брэст  
БрДУ імя А. С. Пушкіна  
2019

УДК 83  
ББК 82.09(089)  
Д 43

*Рэкамендавана рэдакцыйна-выдавецкім саветам Установы адукацыі  
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна»*

*Рэдакцыйная калегія:*

доктар філалагічных навук, прафесар **З. П. Мельнікава**  
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **А. С. Кавалюк**  
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Л. В. Леванцэвіч**  
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **У. А. Сенькавец**  
кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Л. І. Яўдошына**

*Рэцэнзенты:*

загадчык кафедры беларускай і рускай моў УА «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук, дацэнт **Н. М. Борсук**  
загадчык кафедры агульнага і рускага мовазнаўства УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна», кандыдат філалагічных навук, дацэнт **В. Б. Пераход**

Д 43 **Дзясятыя** Калеснікаўскія чытанні : зб. матэрыялаў Рэсп. навук.-практ. канф., Брэст, 18 кастр. 2018 г. / Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; рэдкал.: З. П. Мельнікава [і інш.] ; пад агул. рэд. Л. В. Леванцэвіч. – Брэст : БрДУ, 2019. – 283 с.  
ISBN 978-985-555-941-3.

У зборнік уключаны матэрыялы дакладаў, прысвечаных асэнсаванню беларускага літаратурнага працэсу, актуальным праблемам журналістыкі, фальклору, краязнаўства, этналінгвістыкі, мовазнаўства; аналізу мовы мастацкага твора. У шэрагу артыкулаў разглядаюцца аспекты вывучэння мовы і літаратуры ў школе.

Адрасуецца спецыялістам-філолагам, студэнтам гуманітарных факультэтаў, магістрантам, аспірантам, настаўнікам.

УДК 83  
ББК 82.09(089)

ISBN 978-985-555-941-3

© УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна», 2019



**Актуальныя праблемы  
літаратуразнаўства і журналістыкі**

<b>Вашкевич Я. С.</b> Основы коммуникативных стратегий в современной журналистике .....	103
<b>Клундук С. С.</b> Часопісы краязнаўчага характару ў медыйнай прасторы Беларусі.....	106
<b>Ковальчук О. Н.</b> Польская «лагерная» проза: к вопросу литературных иерархий и репутаций .....	111
<b>Маслянюк И. А.</b> Проблема самоидентификации и социализации личности в условиях глобализации в романе В. О. Пелевина «Generation “П”».....	115
<b>Палукошка В. І.</b> Беларускі рускамоўны вытворчы раман другой паловы XX стагоддзя ў кантэксте савецкай шматнацыянальнай літаратуры .....	118
<b>Попов А. С.</b> Лексические способы выражения иронии в журналистском материале (на примере спортивных публикаций В. Сарычева) .....	122
<b>Сивова Т. В.</b> Диада «свет – тьма» в повести К. Г. Паустовского «Золотая роза» .....	125
<b>Соколовская М. Г.</b> Николай Бердяев о «духах русской революции» в произведениях Н. В. Гоголя, Ф. М. Достоевского и Л. Н. Толстого.....	129
<b>Трафімчык А. В.</b> Артур Бартэльс: да 200-годдзя нараджэння.....	132

**Актуальныя праблемы фальклору, этнаграфіі, краязнаўства,  
этналінгвістыкі і сучасныя культуралагічныя парадыгмы**

<b>Болдышевская Т. И.</b> Народные поверья в творчестве А. С. Пушкина.....	138
<b>Бут-Гусаім С. Ф.</b> Гісторыя Берасцейшчыны ў лютэрку анамастыкону навукова-папулярнай літаратуры Мікалая Пашкевіча і Васіля Сарычава .....	140
<b>Галимова Н. П.</b> Из истории социально-экономического и культурного развития Каменецкого района Брестской области в послевоенное время .....	144
<b>Гарбуль П. И.</b> Развитие агропромышленного комплекса Беларуси в 1990–2005 годах (на примере Брестского, Каменецкого, Малоритского и Пружанского районов).....	148
<b>Ермаковіч Л. І.</b> Станаўленне інстытута сацыяльна-педагагічнай дзейнасці на Беларусі (перадгісторыя).....	152
<b>Кісель Т. А.</b> Іншамоўныя батанічныя номены-дублеты ў заходнепалескіх гаворках .....	155
<b>Леванцэвіч Л. В.</b> Вобразнае слова ў змесце кнігі У. А. Калесніка «Доўг памяці» .....	157
<b>Лянцэвич Т. М.</b> Стилистическая функция онимов в научно-популярной литературе Брестчины.....	162
<b>Рамановіч П. С.</b> Адлюстраванне У. Калеснікам падпольнай дзейнасці супраць нямецкіх акупантаў у кнізе «Доўг памяці» .....	167
<b>Самуйлік Я. Р.</b> Новапячэрскі Дзяцэлавіцкі Спаса-Праабражэнскі манастыр – культурна-асветніцкі цэнтр Палесся.....	169



**П. С. Рамановіч**

Брэст, Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна

### **АДЛЮСТРАВАННЕ У. КАЛЕСНІКАМ ПАДПОЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СУПРАЦЬ НЯМЕЦКІХ АКУПАНТАЎ У КНІЗЕ “ДОЎГ ПАМЯЦІ”**

У свядомасці цэлых нацый і народаў унікальнае месца займае гістарычная памяць пра Другую сусветную вайну, а для нашага народа – пра Вялікую Айчынную. Вывучэнне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны было і застаецца адным з прыярытэтных накірункаў айчыннай гістарычнай навукі. Рэканструкцыя дзейнасці падпольных груп і асобных партызанскіх атрадаў вызначаецца неабходнасцю больш глыбокага асэнсавання падзей Вялікай Айчыннай вайны.

Кніга У. Калесніка “Доўг памяці” – адзін з яркіх твораў айчыннай літаратуры другой паловы ХХ ст. Значная частка кнігі прысвечана гадам Вялікай Айчыннай вайны.

Калі У. Калеснік вучыўся на трэцім курсе Навагрудскага педвучылішча, пачалася Вялікая Айчынная вайна. Ён успамінае: “Заставаўся яшчэ адзін экзамен. Назубрыўшыся да поўначы, усе студэнты спалі як забітыя. Да ўсё ж дабудзіліся нас той памятнай ноччу:

– Усім дапрызыўнікам – у ваенкамат. Хутка! Трывога!

Так мы даведаліся, што пачалася вайна” [1, с. 149].

Беларусь была акупіравана германскімі войскамі на працягу чэрвеня – жніўня 1941 г. Акупанты ставілі за мэту ліквідаваць нацыянальную дзяржаўнасць Беларусі, ператварыць яе ў аграрна-сыравінны прыдатак і калонію фашысцкай Германіі. Генеральны план “Ост” прадугледжваў не толькі германізацыю, але і высяленне і знішчэнне народаў Усходняй Еўропы, у тым ліку і Беларусі.

З самага пачатку акупацыі на беларускай зямлі пачаў разгортвацца партызанскі рух. Згодна з дырэктывай СНК і ЦК УКП(б) ад 29.06.1941 і пастановай ЦК УКП(б) ад 18.07.1941, арганізацыя партызанскай барацьбы была ўскладзена на партыйныя камітэты, органы НКУС СССР.

На разгортванні ўзброенай партызанскай барацьбы і падпольнай дзейнасці ў гарадах і іншых населеных пунктах Беларусі арыентавала Дырэктыва № 1 ЦК КП(б)Б ад 30 чэрвеня 1941 г. аб пераходзе на падпольную работу партарганізацыі раёнаў, занятых ворагам, “у мэтах кіраўніцтва дзейнасцю партызанскіх атрадаў і дыверсійных груп у раёнах, занятых ворагам, для барацьбы з часцямі варожай арміі, для распальвання партызанскай барацьбы скрозь і ўсюды, для падрыву мастоў, дарог, псавання тэлеграфнай і тэлефоннай сувязі, падпалу складоў, для стварэння нязносных умоў для ворага і яго памагатых, для зрыву ўсіх яго мерапрыемстваў...” [2, с. 52].

1 ліпеня 1941 г. ЦК КП(б)Б прыняў Дырэктыву № 2, адрасаваную партыйным, савецкім і камсамольскім арганізацыям па разгортванні партызанскай барацьбы ў тыле ворага. Ставілася задача пакрыць усю занятую нямецка-фашысцкімі захопнікамі тэрыторыю Беларусі густой сеткай партызанскіх атрадаў [2, с. 53–54].



Ва ўмовах нянавісці да акупацыйнага рэжыму расло імкненне людзей да барацьбы з ім. Вайна супраць ворага аб'ядноўвала ўсіх – незалежна ад веры і нацыянальнасці. Перад цэлым пакаленнем заходнебеларускай моладзі паўстаў выбар – ці перачакаць навалу, ці аказаць акупантам супраціўленне. Ад імя сваіх сяброў У. Калеснік піша: “Мы верылі ў перамогу свабоды над няволяй, чалавечнасці над людаедскай апантанасцю паталагічнага азвярэння пачвар...” [1, с. 526]. У канцы 1941 г. у розных рэгіёнах Беларусі незалежна адзін ад аднаго сталі ўзнікаць невялікія атрады і падпольныя групы з мясцовых патрыётаў, партыйных і савецкіх работнікаў, актывістаў, ваеннаслужачых Чырвонай Арміі, якія апынуліся ў акружэнні. З першых дзён нямецкай акупацыі У. Калеснік удзельнічае ў стварэнні антыфашысцкага падполля. “Наша падпольная група складвалася як самадзейны калектыў, якім кіравала ініцыятыўнае ядро, яно ўзнікла таксама самадзейна. Выбараў кіраўніцтва мы не праводзілі, бо да такой справы трэба было б рассакрэціць увесь асабовы склад групы... У нашым падполлі не знайшлося лідара аднаго, прызнанага ўсімі кіраўніка” [1, с. 261, 263]. Фарміраванне атрадаў адбывалася ва ўмовах жорсткага дэфіцыту часу, без належнага матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння. З цягам часу гэтыя групы раслі, аб'ядноўваліся, ствараючы баявыя і даволі небяспечныя для ворага партызанскія фарміраванні.

У. Калеснік адзначае: “У лесе з'явіліся ўзброеныя групы. Узбраенне некаторых груп было сімвалічным: адна-дзе вінтоўкі ды і тыя – то без патронаў, то без затвораў... Групы былі нестабільнымі, утвараліся, ператасоўваліся і распадаліся, асабліва пасля няўдачных баёў з паліцыяй і немцамі. Мы стараліся даваць зброю самым баявым з выгляду партызанам” [1, с. 219–220].

Прысутнасць партызан падымала дух, садзейнічала росту барацьбы з ворагам. “Першыя партызанскія групы ў Паднямонні былі малыя і слабыя, нападаць на гарнізоны ў іх не хапала сілы, дык яны слухна бралі курс на разгром дзяржаўных маёнткаў, млыноў, малачарняў – адным словам, на паралізацыю гаспадарчай дзейнасці акупантаў. Гаспадарчыя дыверсіі рабілі моцнае ўражанне на насельніцтва” [1, с. 220].

Побач з патрыятычным уздымам мелі месца і тэндэнцыі ідэйна-палітычнага размежавання насельніцтва, якія былі абумоўленыя шэрагам аб'ектыўных і суб'ектыўных фактараў: савецкая ўлада праіснавала ў Заходняй Беларусі менш за два гады, частка жыхароў была незадаволена дэпартацыяй з далучаных у 1939 г. тэрыторый, вялася прапагандысцкая кампанія акупацыйных уладаў па фарміраванні сярод насельніцтва антысавецкага настрою.

У. Калеснік адзначае: “Цяпер жа вёска ў нас затаілася. Ваеннаабавязаных нашы не паспелі мабілізаваць перад адступленнем, дык многія сядзяць. Чакаюць. Вернуцца Саветы, мабілізуюць, тады будзем ваяваць... Фашысцкая прапаганда не дрэмле, яна імкнецца падарваць маральны прэстыж маладых, яшчэ не акрэплых партызанскіх груп і ўжо наклеіла ім адпаведны ярлык – “сталінскія бандыты” [1, с. 225].

Некаторыя кіраўнікі партызанскіх груп не хацелі думаць, што давядзецца здаць справаздачу за свае дзеянні перад савецкай уладай у мірны час, пасля



вызвалення. Некаторыя ўчынкі і актыўнасць партызанскіх груп “...скіроўвалася не на ўзброеныя сілы, а на мірных жыхароў, якія, хоць, можа, і мелі на сабе віну прыслужніцтва, але ж былі цывільнымі і няўзброенымі, дык рэпрэсіі супраць іх абуджалі насцярожанасць і страх у мірнага насельніцтва, з-за чаго падрывалася наогул рэпутацыя партызанскага руху” [1, с. 224].

Падпольшчыкі рыхтавалі план узброенага паўстання па разгроме ўсіх нямецка-паліцэйскіх гарнізонаў у раёне. У. Калеснік успамінае: “...Мы разлічвалі, што і нам у разе патрэбы дапамогуць партызанскія атрады з глыбі Налібоцкай пушчы. А там мы многіх ведалі і мелі сувязі са Сталінскім і Чапаеўскім атрадамі. Мы вырашылі, што цяпер пара праявіць ініцыятыву – сабраць нараду дэлегатаў ад усіх падпольных груп, паставіць на абмеркаванне прапанову аб выхадзе ў партызаны і выпрацаваць план масавай баявой аперацыі па захопу раёна. Да гэтай аперацыі неабходна было прыцягнуць як мага больш людзей” [1, с. 222].

Летам 1942 г. У. Калеснік стаў партызанам. Быў кулямётчыкам, падрыўніком у атрадзе імя Чапаева, які дзейнічаў у раёне Налібок, камандзірам узвода атрада “Камсамольскі”. Летам 1943 г. ён узначаліў штаб 2-й камсамольскай брыгады Баранавіцкага злучэння.

#### Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Калеснік, У. А. Доўг памяці / У. А. Калеснік. – Брэст : Брэсц. друк., 2005. – 548 с.
2. Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944) : док. и материалы : в 3 т. – Минск : Беларусь, 1967. – Т. 1 : Зарождение и развитие партизанского движения в первый период войны (июнь 1941 – ноябрь 1942). – 744 с.

#### Я. Р. САМУЙЛІК

Брэст, Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт

#### НОВАПЯЧЭРСКІ ДЗЯЦЕЛАВІЦКІ СПАСА-ПРААБРАЖЭНСКІ МАНАСТЫР – КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ЦЭНТР ПАЛЕССЯ

Дзятлавічы – вёска ў Лунінецкім раёне, цэнтр аднайменнага сельсавета. У пісьмовых крыніцах упершыню згадваецца ў 1514 г. пад назвай на рускай мове Дятеловичи. Паселішча належала да аднайменнага маёнтка. У 1566 г. Станіслаў Андрэевіч Давойна – стрыечны брат полацкага ваяводы Станіслава Давойны, які трапіў у маскоўскі палон, – ад імя свайго родзіча прадаў сяло Дзяцелавічы шляхціцу Паўлу Падарэўскаму. Гэта быў першы шляхецкі маёнтак на Луніначчыне, які ўжо не з’яўляўся дадаткам да вялізных магнацкіх вотчын. У 1567 г. паселішча ў складзе Новагародскага павета Новагародскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага. У 1599 г. Дзяцелавічы – мястэчка. Хутка Падарэўскія прадалі Дзяцелавічы Якубу Кунцэвічу. Апошні прыходзіўся родзічам Барбары Нарушэвіч, ад якой набыў маёнтак Лунінец, што ёй належаў. У 1618 г. Якуб Кунцэвіч разам з сынам Мікалаем прадалі Лунінец і Дзяцелавічы каралеўскаму двараніну Канстанціну Багданавічу Долмату-Цяперскаму.